

מנין שהקדוש ברוך הוא זן את החולה - כפי שרואים לפעמים שהחולה עומד זמן רב בלא אכילה ושתייה (ריטב"א נדרים מ, א; נמוק"י שם). והקב"ה נותן בחולי עצמו כח לזון את החולה, שחמימות החולי זנה אותו עד שאינו צריך למאכל ומשקה (ע"פ מהרש"א וענין יוסף נדרים שם).

ולא יקרא לאור הנר וכו' ואפילו עשרה בתים זו על גב זו
 ■ להלכה, אסור לקרוא בספר לאור הנר, שמא יטה, ואפילו אם הנר גבוה עשרה קומות ואינו יכול להגיע אליו, שלא חילקו חכמים בדבר (ש"ע או"ח ערה, א. וראה במשנ"ב שם פרטים נוספים. וראה ביאה"ל שם ד"ה לאור, על מנהג רוב העולם להקל בזה). וכן אסור לבדוק הציצית או שאר דבר הצריך עיון (משנ"ב שם, א. ובדבר שצריך עיון מועט, ראה ביאה"ל שם ד"ה ואין, שהניח בצ"ע).

כאן בענין אחר כאן בשני ענינים - בענין אחד מותר לקרוא עם חבירו, שאם יבוא להטות חבירו יזכרנו, אבל בשני ענינים אסור לקרוא אפילו עם חבירו, שכל אחד קורא לעצמו, ואינו מכיר במעשי חבירו (רש"י). ואף בענין אחד, דוקא כששניהם קוראים בספר אחד, אבל בשני ספרים אסור, שכל אחד קורא בשלו ואינו משגיח במעשי חבירו (ב"י או"ח ערה ד"ה ודוקא, בדעת רש"י; ריטב"א; שיטה להר"ן). ויש סוברים שבענין אחד אפילו בשני ספרים מותר (ראה ב"י שם).

■ להלכה, אדם אחד אסור לקרוא לאור הנר, אבל שנים מותרים, והוא שקוראים בענין אחד (ש"ע או"ח ערה, ב). ויש אומרים שאף בענין אחד, אם קוראים בשני ספרים אסורים (רמ"א שם). ודוקא כשקוראים בדברי תורה, אבל בדבר הרשות אפילו שנים בענין אחד אסורים (משנ"ב שם, ו בשם המג"א), ויש סוברים שאף בדבר הרשות מותרים (משנ"ב שם בשם הט"ז). וכן, אם יש אחר עמו, ואומר לו 'תן דעתך עלי שלא אטה', מותר (ש"ע שם, ג).

אם אדם חשוב הוא מותר - ואינו אסור משום 'לא פלוג', שדוקא באותו חפץ או דבר מסויים שעליו נגזרה הגזירה, השוו חכמים מידותיהם ולא חילקו בין המקרים הנעשים באותו חפץ. וכגון הנר שבו נגזרה הגזירה לא חילקו בכל אופני המצאות של הנר, אבל האדם הקורא לאור הנר שהוא לא שורש האיסור והגזירה, לא שייך לגזור באדם שאין שייך בו הגזירה משום אדם ששייך בו הגזירה (ט"ז או"ח ערה, א; וראה גם רמב"ן לקמן קמט, א). ■ להלכה, אדם חשוב, שברור שאין דרכו להטות את הנר בחול בעת לימודו, מותר לו לקרוא לאור הנר, אבל בסתם שאין ברור שאין דרכו להטות, אין להתיר, שמצינו אף באדם חשוב שיש כאלו שדרכם להטות. ובזמננו אין להתיר בזה, שפעמים ששוכחים ומטיים, אכן בנר של שעוה יש להקל (ש"ע או"ח ערה, ד ומשנ"ב יב).

כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר - במה שאמרו במשנה (לעיל יא, א) 'לא יקרא לאור הנר' בלא נתינת טעם, וזאת כדי שלא יבוא אדם לומר שאצלו לא שייך טעם זה (מהר"ן חיות בשם הגר"א; ענין יוסף).

רבי נתן אומר קרא והטה - ומה שאמרו (יבמות צט, ב) שאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים, היינו דוקא באיסורי אכילה, שמתמטמים את הלב, ויש בהם לצדיק גנאי מרובה (תוס' ד"ה רבי נתן, ומומיו שדה בדעתם). ויש מפרשים, שרבי ישמעאל בן אלישע לא היה צדיק גמור בדבר זה, שהרי עבר על דברי חכמים שאמרו שאין לקרוא לאור הנר, ולכן באה תקלה זו לידו (תוס' רא"ש בשם ה"ד יוסף).

רבי יהודה אומר וכו' רבי יוסי אומר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל - וגם לדעתם אסור לזעוק על החולה בשבת, אלא שמוותר לומר כך לחולה עצמו, בלא תפילה (מהרש"א לעיל ע"א).

שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ורחמי מרובין - להביא רפואה בשבת בלא זעקה (מהרש"א לעיל ע"א). ויש מפרשים, שמרגיע את החולה ואומר לו: אין בחולי שלך סכנה, אלא רפואתך קרובה לבוא, ואל תדאג שמא יכבד החולי, כי רחמי של הקב"ה מרובים ולא יתן לך עוד יסורים (פרישה או"ח רפז אות ב). ■ להלכה, המבקר את החולה בשבת, לא יאמר לו כדרך שאומר לו בחול, אלא יאמר לו 'שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא, ורחמי מרובים ושבתו בשלום' [כדעת שבנא] (ש"ע או"ח רפז, א). ויש אומרים שאין צריך לומר 'ורחמי מרובים ושבתו בשלום' (רמ"א שם).

בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת - מפני שמצטער בכך (רש"י). ויש מפרשים, שמא יבוא לזעוק עליהם בשבת (רי"ף). ■ להלכה, בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת, ולכן לא יפה עושים אותם שכל ימות השבוע אין הולכים אל האבל והחולה, ורק בשבת הולכים. ואם בימות השבוע היה טרוד ובשבת יש לו פנאי, מותר לבקר חולה שיודע שתהיה לו נחת מכך שבא לבקרו. וכן, אם ביקרו באמצע השבוע, מותר לחזור ולבקר בשבת (משנ"ב רפז, א וביאה"ל ד"ה וכן). וכשמנחם בשבת יאמר לאבל 'שבת היא מלנחם ונחמה קרובה לבא', ויש מקילין לומר 'המקום ינחמך' (משנ"ב שם, ג).

וזימנין אמר ליה רחמנא ידכרינך לשלם - כשראה שהחולה אינו מבין לשון הקודש, אמר לו בלשון ארמי (רא"מ הורב"ן).

שאינו מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי - שאינם מחשיבים לשון זה שהוא מגונה בעיניהם להזדקק לו, לפי שהוא כעין לשון הקודש בשיבוש (רא"ש ברכות ב, ב ומעדין י"ט ז בדעתו, וכע"ז בתוס' רא"ש בשם ר"ת; וראה תוס' ד"ה שאין, שהניחו בקושיא). ומכאן, שבשאר לשונות יכול לשאול צרכיו, שאינם מגונים בעיני המלאכים ונזקקים להם (רא"ש שם וב"י או"ח קא בדעתו). ויש סוברים שכל לשון שאינה לשון הקודש דינה כלשון ארמי ואין לשאול בה צרכיו (רי"ף ברכות ז, א בדפי הרי"ף), ונטול לשון ארמי לרבותא, שאע"פ שהוא לשון חשוב וניתן בסני, לא ישאל בו צרכיו (מהרש"א סוטה לג, א).

ודוקא יחיד, אבל ציבור יכולים להתפלל בכל לשון, שאינם צריכים למלאכי השרת שסייעום לפני הקב"ה (סוטה לג, א ורש"י שם ד"ה יחיד). ויש סוברים שאף יחיד שמתפלל תפילה הקבועה לציבור יכול לאומרה בכל לשון (רבינו יונה ברכות שם בשם רבני צרפת), שכיון שקבועה לציבור, הקב"ה פונה אליה בעצמו אפילו כשיחיד אומרה (משנ"ב קא, ז).

■ להלכה, המתפלל בציבור, יכול להתפלל בכל לשון, אבל המתפלל ביחיד, לא יתפלל אלא בלשון הקודש. ויש אומרים שדין זה הוא דוקא כששואל צרכיו, כגון שמתפלל על חולה, אבל תפילה הקבועה לציבור, אפילו יחיד יכול לאומרה בכל לשון. ויש אומרים שאף יחיד ששואל צרכיו יכול לשאול בכל לשון, חוץ מבלשון ארמי (ש"ע או"ח קא, ד וראה במשנ"ב שם פרטים נוספים). והמתפלל על חולה בפניו, יכול להתפלל בכל לשון (משנ"ב שם טז; וראה משנ"ב מהר"ד דרשו הע' 34, שדוקא בתפילה על החולה ולא בשאר תפילות).

הנכנס לבקר את החולה לא ישב לא על גבי מטה וכו' - ודוקא כשהחולה שוכב על הקרקע או על מיטה נמוכה, לא ישב על כסא גבוה ממראשותיו, כדי שלא יהיה גבוה ממקום השכינה (ע"פ תוס' ד"ה לא, ור"ן נדרים א, א). ■ וכן הלכה (ש"ע ורמ"א י"ד שלה, ג).